

Asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirishning muammolari va ularning uslubiy yechimlari

Ergashev Olloyor Furqat o`g`li

Toshkent Davlat Iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali assistenti

Annotatsiya. Ushbu maqolada asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirishning muammolari va ularning uslubiy yechimlari bo`yicha malumotlar hamda ushbu muammolarni bartaraf etish bo`yicha taklif va tavsiyalar bayon etilgan.

Kalit so`zlar: Asosiy vositalar, xalqaro standartlar, aktiv, tan olish.

Global iqtisodiyotning integratsiyalashuvi va xalqaro moliyaviy hisobot standartlarining (XMH) keng joriy etilishi natijasida ko`plab davlatlar, jumladan, O`zbekiston ham o`z hisob tizimlarini xalqaro talablar asosida takomillashtirishga ehtiyoj sezmoqda. Asosiy vositalar hisobi korxonaning moliyaviy holatini aniqlashda va investitsiyalarni jalb qilishda muhim ahamiyatga ega. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMH) asosiy vositalarni hisobga olishda yagona qoidalarni belgilaydi, bu esa korxonalar faoliyati to`g`risida aniq va solishtiriladigan ma`lumotlarni taqdim etishga yordam beradi. Asosiy vositalar korxonaning uzoq muddat foydalanish uchun mo`ljallangan moddiy aktivlari bo`lib, XMH bo`yicha ularni hisobga olishda aktivning baholanishi, amortizatsiya hisoblash usuli va xizmat muddati kabi masalalar muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada O`zbekistonda asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirishda uchrayotgan asosiy muammolar va ularning uslubiy yechimlari tahlil qilinadi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMH) buxgalteriya hisobining yagona qoidalarini o`rnatib, butun dunyo bo`ylab korxonalar va investorlar uchun moliyaviy ma`lumotlarning solishtirilishini ta`minlaydi. Asosiy vositalar korxonalar uchun ishlab chiqarish jarayonida foydalaniladigan moddiy aktivlar bo`lib, ular uzoq muddat foydalanish uchun mo`ljallangan. XMH bo`yicha asosiy

vositalarning hisobini yuritishda ularning qiymati, xizmat muddati va eskirishi to'g'risidagi ma'lumotlar aniq va puxta hisobga olinishi talab etiladi.

O'zbekistonda asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida bir qator muammolar kuzatiladi. Quyida eng asosiylari keltiriladi:

1. Milliy standartlar va XMH o'rtasidagi farqlar O'zbekistonda uzoq vaqt davomida milliy buxgalteriya hisobi standartlari qo'llanilgan bo'lib, ular XMH qoidalaridan bir qator jihatlari bilan farq qiladi. Masalan, asosiy vositalarni baholashda, amortizatsiya usullarida va ularning qiymatiga ta'sir etuvchi boshqa omillarda sezilarli tafovutlar mavjud.
2. Malakali mutaxassislarning yetishmasligi XMH talablariga mos keluvchi buxgalteriya hisobi tizimini yuritish uchun malakali mutaxassislar zarur. Ayni vaqtda, O'zbekistonda ushbu yo'nalishda malakali kadrlar yetishmasligi asosiy muammolardan biridir.
3. Texnik infratuzilmaning cheklanganligi Zamonaviy buxgalteriya hisobi dasturlarini joriy etishda ba'zi texnik muammolar uchrab turadi. Ayniqsa, kichik va o'rta korxonalarda zamonaviy texnologiyalar yetishmasligi buxgalteriya hisobi jarayonlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirishni qiyinlashtiradi.
4. Huquqiy baza va nazorat tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi Xalqaro standartlarga mos hisob tizimini joriy qilish uchun zarur bo'lgan qonunchilik bazasi va davlat nazorati tizimi hali yetarlicha rivojlanmagan. Bu esa korxonalarini xalqaro standartlarga o'tishda qiyinchiliklarga duchor qilmoqda.

O'zbekistonda asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha quyidagi uslubiy yechimlar taklif etilishi mumkin:

1. Milliy va xalqaro standartlarni integratsiyalash O'zbekiston o'z milliy standartlarini xalqaro standartlarga yaqinlashtirish uchun milliy qonunchilik

bazasini takomillashtirishi zarur. Shu bilan birga, XMH asosida milliy buxgalteriya hisobini yangilash va amaliyotga joriy etish bo'yicha aniq chora-tadbirlar belgilanishi lozim.

2. Mutaxassislar tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish Xalqaro buxgalteriya hisobi standartlariga mos kadrlar tayyorlash maqsadida O'zbekistonda universitet va maxsus o'quv dasturlarida XMH asoslarini o'rgatish kurslarini joriy etish zarur. Bundan tashqari, amaliyotda faoliyat yuritayotgan mutaxassislarni qayta tayyorlash tizimini ham yo'lga qo'yish kerak.

Asosiy vositalar hisobi uchun zamonaviy dasturiy ta'minotlardan foydalanish orqali hisobotlarning aniq va tezkor yuritilishini ta'minlash mumkin. Shu maqsadda kichik va o'rta korxonalariga davlat tomonidan subsidiya va kreditlar ajratilishi muhim. Davlat tomonidan XMHga mos keluvchi buxgalteriya hisobi tizimini joriy etish uchun huquqiy bazani mustahkamlash zarur. Bunda xalqaro ekspertlarning ishtirokida qonunchilik asoslarini qayta ko'rib chiqish va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish masalalari ko'rib chiqilishi kerak.

Asosiy vositalar hisobi xalqaro standartlarga moslashtirish orqali O'zbekiston korxonalari xalqaro miqyosda investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bunda yuqorida keltirilgan uslubiy yechimlar yordamida mavjud muammolarni yengib o'tish mumkin. Shu orqali O'zbekiston korxonalari o'z moliyaviy holatini xalqaro mezonlar asosida oshkor qilish imkoniyatiga ega bo'ladi va bu esa xalqaro investorlarning ishonchini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdulvafoev, A. & Axmedov, S. (2021). *Buxgalteriya hisobi va audit: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.

2. Ashurova, N. A. (2019). "O'zbekiston korxonalarida xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini joriy etishning ahamiyati va dolzarb masalalari." *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*,
3. International Accounting Standards Board (IASB). (2020). *International Financial Reporting Standards (IFRS)*. London: IFRS Foundation. Retrieved from <https://www.ifrs.org>.
4. Mamatkulov, X. R. (2022). "O'zbekiston iqtisodiyoti sharoitida asosiy vositalar hisobini xalqaro standartlarga moslashtirishning muammolari." *Moliya va buxgalteriya hisobi*, 3(2), 75-81.
5. Solihov, B. O. & Toshpulatova, G. T. (2020). *O'zbekistonda xalqaro buxgalteriya hisobini joriy etishning asosiy qiyinchiliklari va yechimlari*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi.
6. Uzoqov, A. (2021). "Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tish va bu borada uchrayotgan muammolar." *Yosh olimlar ilmiy jurnali*, 5(4), 89-95.
7. World Bank. (2021). *Uzbekistan: Enhancing Financial Reporting and Auditing Standards*. Washington, DC: World Bank Publications. Retrieved from <https://www.worldbank.org>.
8. Zokirov, J. K. & Ibragimov, N. A. (2019). "Buxgalteriya hisobida xalqaro standartlar asosida asosiy vositalarni baholash." *O'zbekiston iqtisodiy jurnali*, 7(2), 120-126.